

Program prac

Remont elewacji kościola pw. św. Aleksandra w Suwałkach

I. Dane ogólne

Klasykistyczny kościół p.w. św. Aleksandra, wpisany do rejestru zabytków pod nr 58 z 11.04.1956 r. oraz pod nr A - 6 (decyzja konserwatorska KL. WKZ534/6/d/79 z 9.02.1979 r.), został wzniesiony w latach 1820 - 1825 r. według projektu Piotra Aignera. Kościół był dwukrotnie przebudowany. W latach 1840-1849 i w roku 1856 Henryk Marconi prowadził przebudowę kościoła, podwyższył wieże i nakrył je pseudobarokowymi hełmami, prawdopodobnie powiększył okno. W 1881 roku dobudowano do kościoła od zachodu kaplicę Pana Jezusa, a w 1883 od wschodu kaplicę św. Anny.

W czasie ostatniej wojny Niemcy zburzyli wieże oraz portyk. Kościół odbudowano ze zniszczeń wojennych w dwu etapach: w latach 1945-1948 zniszczoną fasadę, a w 1957-65 wieże kościoła. Kolumnada przylegająca do fasady, poprzedzona rozłożystymi schodami, stanowią integralne elementy architektury kościoła,

1. Czas powstania obiektu:	1820 - 1825 r
2. Materiał i technika:	budynek murowany z cegły pełnej na fundamentach kamiennych, tynkowany
3. Właściciel:	Parafia pw. św. Aleksandra w Suwałkach
4. Lokalizacja:	16-400 Suwałki ul. E. Plater 2
5. Materiały wyjściowe do opracowania:	wykonane oględziny elewacji kościoła
dokumentacja fotograficzna

Cel i zakres opracowania: Celem niniejszego opracowania jest ustalenie programu prac remontowych elewacji kościoła, dzięki któremu znacząco polepszona zostanie substancja zabytku, wzmocniona odporność elewacji zewnętrznych na wpływ czynników atmosferycznych i biologicznych. W programie przedstawione będą propozycje niezbędnych prac konserwatorskich dotyczące elewacji kościoła.

II. Opis kościoła

Kościół św. Aleksandra znajduje się w bloku ulic: Plac Marszałka Józefa Piłsudskiego, Emilii Plater, Suzina, T. Kościuszki. Oś podłużna kościoła znajduje się na linii północ - południe. Fasada skierowana jest w stronę Placu Marszałka Józefa Piłsudskiego. Została wyremontowana

w latach 2018-2019. W tym czasie utrwalona została kolorystyka elewacji kościoła: ściany koloru kości słoniowej a pilastry i zdobnicze elementy architektoniczne – biel.

Kościół jest murowany, otynkowany; dach, rynny spustowe i opierzenie blacharskie z blachy miedzianej; stopnie przed fasadą i posadzka z kamienia; więźba dachowa, stropy z drewna.

Kościół zbudowany jest na planie krzyża łacińskiego, podpiwniczony, trójnawowy z kaplicami w ramionach krzyża, przykryty dachem dwuspadowym.

Kształt bryły determinują dwie dwukondygnacyjne wieże w fasadzie założone na planie kwadratu zwieńczone pseudobarokowymi hełmami oraz sześciokołu - nowy portyk w porządku tokańskim. Portyk znajduje się na wysokim podeście, na który prowadzą schody znajdujące się przed i z dwóch stron portyku. Schody przed portykiem ujęte są przez dwie ławy, na których stoją rzeźby św. Benedykta i św. Romualda. Do kościoła prowadzą trzy prostokątne otwory drzwiowe w fasadzie. Nad portykiem znajduje się półokrągłe okno w ścianie korpusu. Wieże przeprute są w dwóch kondygnacjach wysokimi oknami zamkniętymi łukiem z półcyrkla.

Elewacja wsch. i zach. rozczłonkowana jest płaskimi pilastrami w porządku pseudotoskańskim dźwigającymi belkowanie z układem tryglifowo-metopowym. Pilastry z obu stron kaplicy wysuniętej ryzalitowe flankują pary okien. Elewacje północna i południowa kaplic rozczłonkowane są pilastrami, które flankują okna. Okna w korpusie nawowym są w kształcie prostokątnym zamknięte łukiem z półcyrkla. Elewacja północna ma trójbocznie wysunięty ryzalit, z obu stron ryzalitu otwory drzwiowe.

Otwory drzwiowe w fasadzie prowadzą do trzech krucht, które połączone są z nawą główną. Podział wnętrza dokonany jest przez dwa rzędy, po 6 w każdym rzędzie, kolumn w porządku jońskim. Prezbiterium jest na przedłużeniu nawy głównej. Nawa główna przesklepiona sklepieniem kolebkowym /pozornym/. Nawy boczne i kaplice przykryte pułapem. Z obu stron prezbiterium aneksy na planie prostokąta. W tylnej części kościoła pomieszczenia zakrystii oraz klatka schodowa ze schodami prowadzącymi do pomieszczeń nad aneksami.

Wyposażenie: ołtarze architektoniczne w zakończeniu nawy głównej i naw bocznych, kaplic bocznych i kaplicy w aneksie po lewej stronie prezbiterium; organy w chórze nad kruchtami, zegar wieżowy, dzwon, ławki, konfesjonały. Instalacja elektryczna.

III. Elewacje zewnętrzne

Elewacja cementowo wapienna. Wschodnia i zachodnia rozczłonkowana jest płaskimi pilastrami w porządku pseudotoskańskim dźwigającymi belkowanie z układem tryglifowo-metopowym. Pilastry z obu stron kaplicy wysuniętej ryzalitowe flankują pary okien. Elewacje północna i południowa kaplic rozczłonkowane są pilastrami, które flankują okna. Okna w korpusie nawowym są w kształcie prostokątnym zamknięte łukiem z półcyrkla. Elewacja północna ma trójbocznie wysunięty ryzalit, z obu stron ryzalitu otwory drzwiowe.

Kolorystyka elewacji ustalona została podczas remontu fasady, schodów i kolumnady kościoła w latach 2018 - 2019 wykonanych w oparciu o zalecenia konserwatorskie MKZ.40440.27.2017.AŻ z dnia 11 maja 2017 roku oraz Pozwolenie MKZ nr 104/17 z dnia 27.11.2017 r. zmienionego decyzją MKZ.40440.76.2017/2018.JJ z dnia 02 marca 2018 roku jak też w oparciu o Decyzję nr 329/2017 z dnia 30 listopada 2017 roku Prezydenta Miasta

Suwałk zmienionej następnie Postanowieniem z dnia 8 marca 2018 roku, zatwierdzającej projekt budowlany i udzielającej pozwolenia na budowę dla Parafii Rzymskokatolickiej Świętego Aleksandra w Suwałkach na wykonanie robót budowlanych obejmujących remont fasady głównej kościoła pw. Św. Aleksandra w Suwałkach w zakresie remontu schodów wejściowych wraz ze ścianami policzkowymi oraz remont elewacji wraz z kolumnami i bazami na działkach oznaczonych nr geodezyjnymi 11473/2 i 11479/2 jednostka ewidencyjna 206301-1 m. Suwałki, obręb nr 5.

III. 1. Stan zachowania

Ogólny stan zachowania tynkowanych elewacji kościoła należy ocenić jako stosunkowo dobry. Najistotniejsze objawy destrukcji w partiach tynkowanych to stosunkowo liczne, występujące na powierzchniach murów naloty glonów, mchów i grzybów pleśniowych (zdj.1. 2, 3). Widoczne są miejscowo pęknięcia tynków w górnych partiach oraz gzymsu koronującego (zdj.4. 5), pęknięcia i miejscowe okruszenia gzymsu cokołu, odspajanie i odpadanie wierzchniej warstwy tynku – nakropka z powierzchni ścian (zdj.6), złuszczenia powłoki farby na gzymsach, przebarwienia, wymycia i zacieki na powierzchniach tynkowanych (zdj. 6. 7. 8). Szczególnie w warstwach dolnych widoczne wykwyty solne.

Na powierzchni tympanomu ponad ryzalitem w elewacji północnej widoczne bardzo intensywne naloty glonów, mchów i grzybów pleśniowych.

Wymienione wyżej zniszczenia spowodowane są silnym zawilgoceniem górnych i dolnych partii ścian, prawdopodobnie wadliwie wykonanym remontem w obrębie poszycia dachu części północnej oraz braku odprowadzania wód opadowych.

Do zawilgocenia murów podciąganego kapilarnie z podłoża przyczyniały się betonowe opaski spękane i uszkodzone w wielu miejscach. (zdj.9. 10). Fundament kościoła nie posiadał izolacji pionowej. Podlewanie fundamentów z niesprawnych studzienek rewizyjnych, wnikanie wody opadowej przez spękane i wykruszone opaski betonowe, które uniemożliwiały jednocześnie swobodne odparowywanie wody przyczyniały się do zamakania fundamentów. Wypełniona tynkiem cementowym kamienna podbudowa kościoła, pozbawiona izolacji, miejscowe pęknięcia i ubytki w tej warstwie powodowały przemieszczanie się wilgoci w wyższe partie murów.

Należy podnieść, że Parafia w okresie ostatnich kilku miesięcy, tj. na przełomie lipca i września 2023 roku, wykonała już osuszenie fundamentów oraz izolację pionową. Wykonana też została kompletna instalacja odpływowa wód opadowych. Usunięte zostały betonowe opaski okalające kościół co stwarza warunki do sprawnego odprowadzania wód opadowych oraz naturalnego odparowywania wilgoci.

IV. Wnioski i założenia konserwatorskie

Ze względu na ogólny stosunkowo dobry stan elewacji kościoła, jednakże liczne usterki spowodowane zawilgoceniem, destrukcją biologiczną i wpływami czynników atmosferycznych oraz prawdopodobnymi usterekami obróbek blacharskich podczas

poprzednich remontów, zakres prac budowlano konserwatorskich będzie ograniczony do remontu elewacji zewnętrznej kościoła i obejmować będzie: częściową wymianę tynków zewnętrznych szczególnie w partiach, gdzie występują odspojenia warstwy tynkarskiej. Detal architektoniczny zostanie odtworzony na wzór istniejącego w miejscach okruszeń i ubytków spowodowanych działaniem czynników mechanicznych i atmosferycznych. Konieczne jest czyszczenie elewacji silnie zabrudzonych, odgrzybianie elewacji, odbicie tynków z zaprawy wapiennej lub cementowo-wapiennej w miejscach odspojenia oraz osłabienia wiązania tynków i ich przylegania do powierzchni ściany. W miejscach usunięcia zostaną odtworzone ręcznie tynki renowacyjne. Powierzchnia będzie szpachlowana oraz malowana dwukrotnie farbą silikonową przy użyciu pędzla lub wałka.

Do prac związanych z remontem kościoła proponuje się materiały i technologie firmy KEIM, TUBAG, REMMERS, STO ISPO. Można wykorzystać materiały innego producenta o takich samych parametrach technicznych, nie gorszych.

Podstawowym założeniem konserwatorskim w przypadku prac budowlano konserwatorskich przy remoncie elewacji kościoła św. Aleksandra w Suwałkach jest fakt, iż wcześniej, na przełomie lipca i września 2023 roku usunięto techniczne przyczyny zawilgocenia, wpływające na destrukcję zabytku dzięki czemu przywrócono walory wytrzymałościowe a w częściach widocznego przyziemia fundamentu również estetyczne, z zastosowaniem właściwych materiałów i rozwiązań sprawdzonych w długoletniej praktyce konserwatorskiej.

Roboty budowlane przy remoncie elewacji należy wykonać zgodnie z zasadami sztuki budowlanej i konserwatorskiej, a także zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie normami i przepisami wykonawczymi - pod nadzorem osób do tego upoważnionych.

V. Program prac konserwatorskich

V. 1. Prace wstępne

1. Ze względu na możliwość uszkodzenia - zabezpieczenie okien witrażowych oraz tur spustowych.
2. Wykonanie wstępnych prac przygotowawczych związanych z odłączeniem zasilania – jeśli wymagane - demontażem instalacji odgromowych, demontażem mniejszych urządzeń technicznych, o ile występują.
3. Przygotowanie, utwardzenie otoczenia kościoła do bezpiecznego posadowienia rusztowań, wymaganych do prowadzenia w sposób bezpieczny prac na wysokościach.

V. 2. Elewacje

1. Ze względu na zawilgocenie i zasolenie ścian zaleca się, po wykonaniu niezbędnych czynności przygotowawczych, położenie, w miejscach widocznych i stwierdzonych odspojen i osłabienia, tynków renowacyjnych. W tym celu należy:

Zgodnie z pozwoleniem:

Nr z dnia 10.10.2023r.

L. dz. 5142/19/2023 JSD

Suwałki, dnia 10.10.2023r.

2. upr. Podlaskiego Wojewódzkiego
Konserwatora Zabytków

Joanna Krugły

witrazowych oraz tur

2. Usunąć istniejące osłabione tynki (zachowane częściowo i ulegające destrukcji tynki) do lica ceglanego ze ścian, cokołów i gzymsu pośredniego. Gzyms koronujący i opaskę wokół szczytu oczyścić z powierzchniowych, cementowych zacierek usuwając także luźne i odspojone fragmenty gzymsu. Oczyścić cegły z resztek zaprawy, usunąć osłabione spoiny do głębokości ok. 1.5-2.0 cm, doczyścić sprężonym powietrzem lub wypiąskować /nie należy stosować wody pod ciśnieniem/.
3. Watki ceglano-ścian i ceglano-kamiennie poddać dezynfekcji – Izomur, Murator, Adolit Remmers.
4. Wykonać naprawy ścian w partiach fundamentowych kamiennie-cegłanych – uzupełnianie zniszczonych cegieł, osadzanie luźnych bloków kamiennych, naprawa spoinowania przy użyciu zapraw PCC, lub zaprawy hydraulicznej na bazie cementu trasowego np. Porosan Trass Zemmentputz Keim.
5. Dokonać wymiany zlasowanych, nie spełniających wymogów technicznych lub rozkruszonych cegieł na elewacjach na nowe lub rozbiórkowe, o parametrach maksymalnie zbliżonych do cegieł oryginalnych. Cegły osadzać na zaprawie wapienno-piaskowej z dodatkiem białego cementu lub stosując gotowe mieszanki wapienno-trasowe/Remmers, Keim, Sto, Tubag/. Zaprawy te posiadają niską alkaliczność, mały skurecz i dużą zdolność zatrzymywania wody zarobowej. /NIE STOSOWAĆ ZAPRAW CEMENTOWYCH NA BAZIE CEMENTU SZAREGO!/.
6. Do konstrukcyjnego wzmocnienia pęknięć i zarysowań muru – jeśli zostaną stwierdzone zwłaszcza w obrębie nadproży okiennych - zaleca się stosowanie kotew spiralnych osadzonych w systemowej zaprawie (np. system Remmers, Helifix lub Statical). Prace wykonać zgodnie z instrukcją producenta oraz ogólnie przyjętą praktyką konserwatorską. Wszelkie pęknięcia i rozluźnienie powierzchni ceglanej należy wzmocnić siatką Rabbitza osadzając ją bezpośrednio na ścianie murowanej.
7. Odsłonięte i uzupełnione powierzchnie ceglano-ścian wzmocnić głęboko penetrującym środkiem wg technologii STO Prim Grundex i STO Prim Divers lub wg innej technologii o podobnych właściwościach.
8. W miejscach usunięcia tynku osłabionego nałożyć tynk renowacyjny zgodnie z wytycznymi WTA /np. KEIM, STO-ISPO, TUBAG, BAYOSAN/ - Grubość warstwy tynku oraz miejsce jego stosowania należy dobrać indywidualnie, do konkretnej sytuacji (cokół, wnęki). W skład systemu tynków renowacyjnych wchodzi różnorodny materiał, który trzeba aplikować w ściśle określonej kolejności, warstwami o właściwie dobranych grubościach, przestrzegając niezbędnych przerw technologicznych pomiędzy poszczególnymi warstwami. W skład systemu tynków renowacyjnych wchodzi materiał podstawowy – którego stosowanie jest obligatoryjne, i są to: warstwa szepna – obrzutka; tynk podkładowy (wyrównujący lub magazynujący); tynk renowacyjny (nawierzchniowy), jak również materiały uzupełniające system, które mogą być stosowane. Materiały te nadają powierzchni tynku wymaganą fakturę oraz kolorystykę. Są to: zaprawy szpachlowe, powłoki malarskie.

Obrzutka: Obrzutka pełni bardzo ważną rolę: jest warstwą szepną, zwiększa przyczepność tynku renowacyjnego do starego podłoża, dodatkowo wzmacnia stare podłoże oraz częściowo wyrównuje jego chłonność. Obrzutka powinna być nakładana w formie półkryjącego szprycu, który nie powinien pokrywać więcej niż 50% powierzchni ściany. Grubość obrzutki nie powinna być większa niż 5 mm. Obrzutka ma bezpośredni kontakt z zasolonym podłożem i w związku z tym powinna być produkowana na bazie cementów odpornych na korozję siarczanową. Może być nakładana ręcznie bądź maszynowo.

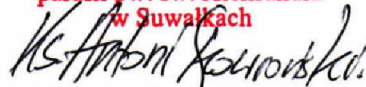
Tynk renowacyjny podkładowy: Po związaniu obrzutki można przystąpić do nakładania renowacyjnego tynku podkładowego. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na fakt, iż instrukcja WTA 2-9-04 mówi o dwóch rodzajach podkładowego tynku renowacyjnego. Pierwszy z nich to podkładowy tynk wyrównujący (Ausgleichputz), drugi to podkładowy tynk magazynujący (Porengrundputz). Podkładowy tynk wyrównujący charakteryzuje się porowatością >35% i służy do wyrównywania nierówności podłoża o niskim stopniu zasolenia. Natomiast podkładowy tynk magazynujący charakteryzuje się porowatością >45%, służy do wyrównywania podłoża o wysokim stopniu zasolenia. Warstwa tynku renowacyjnego podkładowego nie może być mniejsza niż 10 mm. Wierzchnia warstwa tynku podkładowego powinna być zatarta na ostro, w celu zwiększenia przyczepności tynku nawierzchniowego. Tynk ten może być również stosowany do wypełniania pustych fug w murach ceglanych oraz kamiennych. Należy przypomnieć, że instrukcja WTA 2-9-04 nie dopuszcza do wyrównywania zasolonych podłoża tradycyjnych tynków wapienno-cementowych, nawet tych z dodatkami napowietrzającymi.

Tynk renowacyjny nawierzchniowy: Tynk renowacyjny nawierzchniowy jest ostatnią z obligatoryjnych warstw systemu tynków renowacyjnych. Powinien być nakładany na związanej i stwardniałej warstwie tynku podkładowego; wymaga to zachowywania odpowiednich przerw technologicznych pomiędzy poszczególnymi warstwami tynku. Zadaniem tynku renowacyjnego nawierzchniowego jest magazynowanie szkodliwych soli budowlanych oraz nadanie otynkowanej powierzchni odpowiedniej faktury. Minimalna grubość tynku renowacyjnego nawierzchniowego nie powinna być mniejsza niż 10 mm dla podłoża o średnim stopniu zasolenia oraz nie mniejsza niż 15 mm dla podłoża o wysokim stopniu zasolenia. Wierzchnia warstwa tynku renowacyjnego może być zatarta na ostro lub na gładko. Warto jednak pamiętać, że zbyt intensywne zacieranie tynku renowacyjnego prowadzi może do koncentracji spoiwa w wierzchniej warstwie tynku, a w konsekwencji do powstawania rys skurczowych.

9. Powyżej gzymsu w partiach gdzie zaszła potrzeba usunięcia tynków osłabionych, położyć nowe tynki wapienno trasowe – lekkie tynki podkładowe Sto-ispo lub podobne Keim, Tubag, Remmers np. Trass-Kalk-Maschinenleichtputz.
10. Całość pokryć elastyczną szlichtą o odpowiednich parametrach do zróżnicowanego podłoża np. Ispo Klasik firmy Sto-ispo.

11. Konserwacja gzymsów - usunąć spękanie i odspojone fragmenty gzymsów oraz wadliwe uzupełnienia. Usunąć tynk z gzymsu kordonowego /pośredniego/. Oczyszczyć dobrze zachowane gzymsy z powłok farb i osłabionych, odpajających się zapraw, zagruntować np. Silikatfestiger Remmers lub Silex OH Keim. Do odtwarzania uszkodzonych gzymsów stosować zaprawy mineralne ciągnięte Sto-ispo /Stuccoplan/, Tubag lub podobne /Nie stosować zapraw cementowych/. Profile gzymsów odtwarzać z dobrze zachowanych oryginałów.
12. Malować elewację wg dyspozycji kolorystycznych wcześniej ustalonych podczas remontu fasady kościoła, farbami silikonowymi o zwiększonej odporności na działalność czynników biologicznych. Należy zastosować kolorystykę scaloną z kolorystyką fasady kościoła ustaloną podczas remontów fasady kościoła w latach 2018 – 2019.

Ks. kan. dr Antoni Skowroński
Proboszcz
parafii pw. św. Aleksandra
w Suwałkach

Ks. Antoni Skowroński
Proboszcz Parafii
pw. św. Aleksandra w Suwałkach

Zgodnie z pozwoleniem:

Nr z dnia 10.10.2023r.
L. dz. S. 5142.49.2023.JD
Suwałki, dnia 10.10.2023r.

Z up. Podlaskiego Wojewódzkiego
Konservatora Zabytków

Joanna Krugły
p.o. Kierownika Delegatury w Suwałkach